

LEZO KONDAIRAN ZEHAR

ITSAS ETA MARINEL EKINTZAK

Aspalditik datorkigu lezoarrei itsasoarekiko dugun grina. Agian egoera geografikoak bultzaturik, gure aurreko arbaso askok itsas lanetan bilatu behar izan zuten beren bizibidea. Merkatarari askok beren txalupak zituzten salerosketetan erabiltzeko. Kaia oso garrantzitsua izan zen garai bateko merkataritza sendotzeko eta baita ere Lezoko populazioa gehitzeko.

Kaiaren erabilkerak bere arazoak ekarri zituen, batez ere aldame-neko herriekin: Donostia, Erreenteria, Pasaia, ... kaiaren nagusitasun eskubidea erreklaumatzen bait zuten. Gorosabeli jarraituz, 1.445eko pleitu batetan hartutako erabakiak zioenez, Lezok ekialdetik -eliza dagoen lekuraino- kaia erabiltzeko eskubidea zuela dakigu.

XV, XVI eta XVII. mendeetako idazki batzuek digutenez, Lezoko kaietan hondar eta lokatz asko pilatzen zen eta, itsasbehera zegoenean, hondoa agerian gelditzen zen. Eta ondorioz, ehun tonelada baino gehiagoko untziei Lezoko kaietan sartzea guztiz ezinezkoa egiten zitzaien.

1.414 urte arte, Donostiak eskubide monopolistak bereganatuak zituenez gero, itsas trafikoa oso apala izan zen, baina aipatutako urtean Erreenteriak bere eskubideak lortu zituen eta 1.525an Pasaia eta baita Lezok ere berenak eskuratu zituzten. 1.527an, eta Carlos I.aren eskutik hortik aurrera herriarentzat oso abantaila ekonomiko haundia izango zen ainguratze eta kai hartzearen eskubidea lortu zuen.

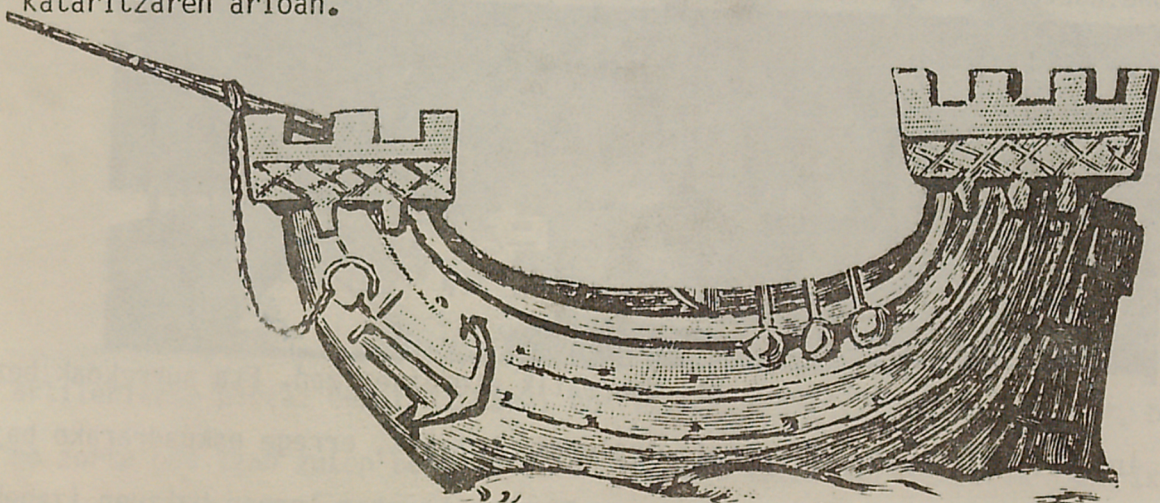
Bainan arazoak ez ziren lorpen hauekin bukatu, eta Lezoko itsasuntziak txikiak izanik, legeek ziotenez ezin zezaketen zama askorik eraman, eta honela trafiko nagusia askoz haundiagoak ziren donostiar untzien eskutan gelditu zen. Hau ikusita, lezoarrek auzitara jo zuten, eta han irabazi ezker, 1.551eko

irailan emandako errege agiri baten bitartez, zama haundiekin trafikatzeko eskubidea lortu zuten.

Auzi berean, lezoarrek Pasaiako kaietan edozein merkantzia kargatzeko eta deskargatzeko eskubidea irabazi zuten. Bainan, hori bai, merkantzia zeraman untzia derrigorrez beraiena izan behar zen. Hauxe zen baldintza bakarra.

Honela, piskanaka piskanaka, abantaila hauei esker, Lezoko untziak aldameneko beste edozein kaietakoak baino askoz aurreratuagoak ari ziren bihurtzen Urte hauetan desarroilatutako merkataritzak oso ondasun haundiak ekarri zituen, baina lezoarren zorigaitzerako laister sortu ziren kaiaren erabilkera jaitsiko zuten arrazoinak. Merkatal untzien tonelajea izugarri gehitu zen eta, noski, Lezoko kaietan ezin sar zitezkeen. Gauzak honela, oso beherakada haundia ezagutu zuen Lezok itsas merkataritzaren arloan.

Itsas merkataritzaren garai honetan, dirubide ugari zabaldu zen lezoarren artean. Honen lekuko zera azal genezake: 1.587ko abuztuaren 7an emandako errege lege batez, untziei lastrea (harria normalki) saltzea debekatu zen. Dakigunez, lege hau plazaratu zen arte, Lezoko seme asko eta askok, itsasbeheraz baliatuz, itsas adarreko hondoetatik ateratzen zituzten harriak gero saldu egiten zizkieten untzi jabe eta maisuei. Batel baten zamak lau erreal balio zuen. Lastre salmenta honen bidez lezoar asko bizi ziren, batez ere behartsuak, emakumeak eta umezurtzak.

Arrantzaleei dagokienez, beren presentzia Lezoko itsasertzetan oso zaharra dela aipatu beharra dago, eta gainera jende asko okupatzen zuen lanbidea zen.

Felipe II erregearen aginduz Antonio Urkiola jeneralak Lezon zeuden Errege Untziolei hasiera eman zien eta Domingo Idiak ez koronelak bukatu zituen hango obrak (1.597). Untziola hauetan oso goi mailako untziak egiten ziren. Untziolak bi zatitan banaturik zeuden: lehenengoa eta haundiena untziak egiteko erabiltzen zena, eta bigarrena untzi materiale ezberdinen fabrikaziorakoa. Esaten denez, nahiz eta frogatzen ez egon, untziola hauetatik atera ziren "Armada Invencible" zeritzan eskudra espainiarreko zenbait untzi eta galeoi.

Lezoko untzioletan ere egin zen, 1.609. urtean, Ozeanoko Eskudrako kapitaina izango zen "Nuestra Señora del Pilar y Santiago" izeneko nao ospetsua. Juan Beas sevillarra izan zen maisu nagusia untiaren eraikuntzan; Idiak ez koronela, berriz, superintendentea eta Onofre Isasti tenedorea. Oso haundia zen galeoia, mila ton berrehun toneladetakoa. Hau eta beste 15 itsasuntzi gehiago egin ziren oraindik.

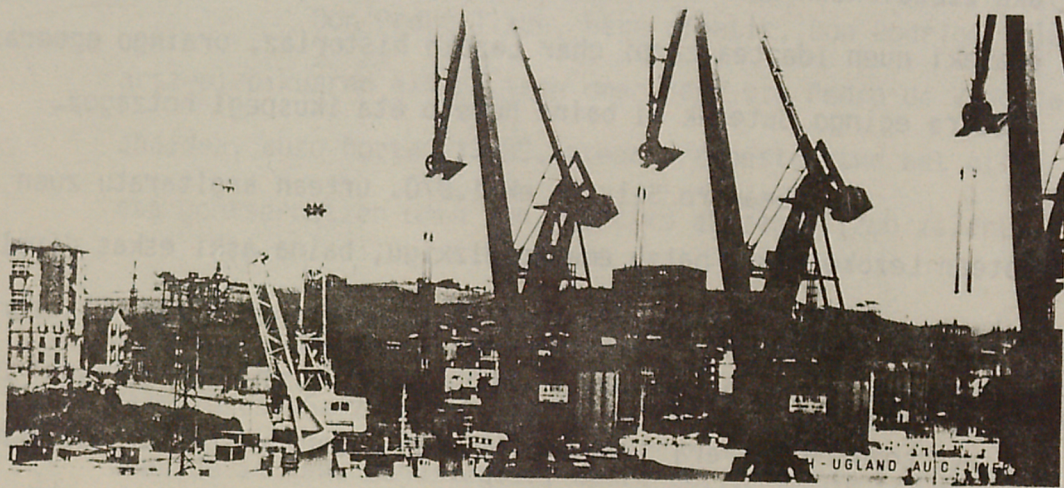
Lezoko untzioletatik denetatik ateratzen zen. Eta aurrekoak bezalako untzi indartsuen ondoan, arrantzale txalupak, batelak, errege eskudrarako baje txikiagoak, merkatal untziak,...egiten ziren. Eta lan hauetan lezoar batzuen izenek ospe eta aintza haundia hartu zuten; hauen artean: Joan Martinez Isasti eta Onofre Nuñez Ierobi.

Martinez Isastik bere liburu famatuan esaten digunez, untziolak Port Borda deituriko lekuan eraiki ziren. Eta bertan, untziolaren barruan Maria Magdalena izeneko hermita altxa zuen bertako langileek meza entzun zezaten.

Nahiz eta XVI mendean aseguru oso gauza arrunta ez izan, bazeuden Burgosko Juan Lopez de Soto agente bati beren untziak, merkantziak, ekipoak, munizipioak,...aseguratzeko zizkioten kapitain, kontramaisu, eta untzi jabe batzuk. Haren artean Joan Villaviciosa aiton seme lezoarra.

Gure barkuek egiten zituzten itsas bidaiei buruz badakigu zer edo zer. 1.570. urtean, Terranovaruntz zihoan Bixente Etxaberen naoa urperatu egin zen. Tripulazioa sanjoandar eta lezoar marinelez osatua zegoen eta beren kapitaina Joanes Lezokoa zen. Tripulazioa uretara bota zen eta denak, bat ezik, salbatu ziren. Hala ere behin lehorrean janik eta erroparik gabe zeudela ikusirik, eta Tomas Garzia Ureder marinel lezoarraren esanez, Santo Kristori meza bat eskaini zioten. Gero, haitz eta izotzen artean begiratzen hasi ziren, eta bolbora barrika batzu aurkitu zituzten. Honekin sua egin zuten, eta besteen ustez Lezoko Santo Kristori esker, hortikan pasatzen zen beste itsasuntzi batetik sua ikusi, haiengana hurbildu eta denak salbatu zituzten.

1.586. urtean, Sevillatik Pasaiara zetorren lezoar itsasuntzi bat artilleriazko piezaz beterik. Garai horretan kortsarioak nonahi zeuden, baina hauek oso zorte ona izan zuten beren bidaian ez bait zuten kortsariorik inon ikusi. Honela Deba pasata, Itziarko Ama Birjinaren baselizaren aurretik igarotzen ari zirelarik, kainoi haundiena erabiliz ohorezko salba bat botatzea bururatu zitzaien eskerrak emateko. Bururatu eta egin. Untzia bi zatitan hautsi zen eta marinel guztiak ito egin ziren, bost ezik. Bost hauek egur bati helduta pasa zuten gau osoa, eta Mutriku aurretik igarotzen ari zirela, arrantzale batzuek erreskatatu zituzten. Hala ere, gauez egin zuen esfortzuagatik, hil egin zen han bertan Andres Iturain.

Karlos ETXEZURIETA

"Lezo herriaren ikuspegi sozio-ekonomiko-historikoa". Lezo, 1.984